

Для забезпечення інформативності проведеного педагогічного експерименту, було досліджено зміни антропометричних показників у студенток ЕК. Отримані результати після першого року занять показали, що товщина жирової складки на животі й під лопаткою у цих студенток зменшилася незначно – відповідно на 1,8 % і 3,3 %. Проте, після закінчення трирічного курсу – на животі вона зменшилася на 30,1 %, під лопаткою – на 25,1 %. Загалом протягом трирічного терміну занять товщина жирової складки зменшилася на животі й під лопаткою на 31,9 % і 28,4 % ($p < 0,05$) відповідно.

Таблиця 3

Показники моніторингу швидкісно-силових здібностей студентів ЕГ і КГ на різних етапах педагогічного експерименту

Роки навчання	ЕГ (n=40)	КГ (n=40)	p
	X±S (раза)	X±S (раза)	
I-	7±1,8	7±1,2	>0,05
II	12±1,9	9±1,7	<0,05
III	15±1,1	11±1,6	<0,01

Отримані результати свідчать про позитивний вплив фізичних вправ на обмінні процеси, трофіку м'язової і жирової тканин. Ці ж дані свідчать про те, що у студенток ЕГ спостерігається наявна тенденція до втрати маси тіла. Величина зниження маси тіла склала в середньому $5,2 \pm 0,5$ кг ($p < 0,05$) за річний період занять. Встановлено, що організм втрачаючи вагу в такому темпі, не відчуває сильного стресу, який призводить до сповільнення обміну речовин (як правило, така ситуація виникає через пару місяців після активного схуднення) [3, 6]. У студенток КГ показники маси тіла протягом курсу занять практично не зазнали ніяких змін. Наявні зміни у антропометричних показників у студенток ЕК протягом курсу занять за всіма фізичними якостями характеризуються відсутністю статистично достовірної різниці ($P > 0,05$).

ВИСНОВКИ. 1. Розгляд базових аспектів фізичного виховання студентів, хворих на ожиріння, дає змогу стверджувати необхідність перегляду чинних підходів щодо цього питання. З аналізу науково-методичної літератури слідує, що на сьогодні актуальними є розробка та упровадження нових комплексних методик занять фізичним вихованням у СМГ зі студентами, хворими на ожиріння.

2. Практична апробація експериментальної програми, спрямована на методичну, планомірну трирічну роботу у СМГ зі студентками, хворими на ожиріння, забезпечила позитивний результат та довела адекватність добраних засобів фізичного виховання у ліквідації наявного захворювання у студентів ЕГ. Отримані результати дослідження рівня розвитку швидкісно-силових здібностей та м'язової сили у студенток ЕГ, хворих на ожиріння, які займалися згідно експериментальної програми, свідчать про її значні переваги над чинною. Результати експерименту в ЕГ свідчать й про вплив використаної методики на зменшення маси тіла.

3. Аналіз рівня фізичної підготовленості студенток КГ, хворих на ожиріння, упродовж курсу занять фізичним вихованням у ВНЗ показав відсутність значних змін цього показника, що свідчить про недостатній цілеспрямований вплив на розвиток фізичних здібностей у процесі фізичного виховання. Отримані дані підтверджують дослідження ряду науковців [1, 2, 5, 7], щодо негативної динаміки рівня фізичної підготовленості студентів СМГ.

4. Доведено ефективність методики авторської експериментальної програми, яка зарекомендувала себе надійною й педагогічно доступною, що є підґрунтям для її рекомендації для використання в практичній діяльності і в якості змін та доповнень до програми фізичного виховання СМГ для удосконалення курсу «Фізичне виховання» у вищих навчальних закладах.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ передбачають аналіз впливу розробленої експериментальної програми для студенток СМГ, хворих на ожиріння, на стан соматичного здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baronenko V. A., Rapoport L. A. Zdorov'e u fizycheskaya kultura studenta, M.: Alfa, 2009, 352 s.
2. Blavt O. Z. Dyferentsiyovanyu pidkhid do rukhovoho rezhymu studentiv spetsial'nykh medychnykh hrup zalezjno vid kharakteru i tyazhkosti zakhvoryuvannya: dys..... kand. nauk z fiz. vykhovannya i sportu: 24.00.02, L., 2012, 271 s.
3. Vasyn Yu. H. Fyzycheskye uprazhneniya – osnova profylaktyky ozhyreniya u detey, K.: Zdorov'ya, 1999, 99 s.
4. Detkov Yu. L., Platonova V. A., Zefyrova E. V. Teoriya u praktyka fizycheskoy kul'tury dlya studentov s oslablennym zdorov'em, SPb: SPbNUITMO, 2008, 96 s.
5. Корягін В. М. Диференційований підхід до рухового режиму студентів спеціальних медичних груп: монографія / В. М. Корягін, О. З. Блавт // Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 272 с.
6. Магльований А. В. Основи фізичної реабілітації: навч. посіб. / А. В. Магльований, В. М. Мухін, Г. М. Магльована. – Львів: ВМС, 2006. – 148 с.
7. Порада А. М. Основи фізичної реабілітації / А. М. Порада, О. В. Солодовник, Н. Є. Прокопчук. – Київ: «Медицина», 2008. – 246 с.
8. Удин Е. Г. Комплексы физических упражнений для студентов специальной группы здоровья: уч.-метод. пособие / Е. Г. Удин, В. А. Платонова, Е. В. Зефирова, С. С. Прокопчук. – СПб: СПб НИУ ИТМО, 2012. – 84с.

Гринь О.Р., Дутчак Ю.В.

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Хмельницький національний університет

ОРГАНІЗОВАНІСТЬ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТРЕНЕРА

В дослідженні встановлено, що виконання управлінських функцій та підвищення ефективності професійної діяльності тренера знаходиться в залежності від такої складової його особистості як організованість. Отримані дані про складові та провідні особистісні детермінанти, що визначають необхідний рівень організованості тренера для виконання завдань управлінської діяльності.

Ключові слова: особистісна організованість, управлінська діяльність, ефективність тренера.

Гринь А.Р., Дутчак Ю.В. Организованность как фактор повышения эффективности управленческой деятельности тренера. В исследовании установлено, что выполнение управленческих функций и повышение эффективности профессиональной деятельности тренера находится в зависимости от такой составной его личности как организованность. Получены данные о составляющих и ведущих детерминантах, определяющих необходимый уровень организованности тренера для выполнения задач управленческой деятельности.

Ключевые слова: личностная организованность, управленческая деятельность, эффективность тренера.

Gryn A.R., Dutchak J.V. . Good organization as factor of increase of efficiency of administrative activity of trainer. It is set in research, that implementation of administrative functions and increase of efficiency of professional activity of trainer is depending on such his component personality as good organization. Data are got about constituents and leading determinants qualifiers necessary to level good organization of trainer for implementation of tasks of administrative activity.

Key words: personal good organization, administrative activity, efficiency of trainer.

Постановка проблеми. Пошук напрямків вивчення проблеми підвищення ефективності управлінської діяльності тренера передбачає всебічний аналіз особистісних якостей та їх впливу на результативність його роботи, оскільки саме ці якості обумовлюють успішність виконання своїх повноважень, використання ним набутих знань та досвіду, уміння зберігати самоконтроль, адаптуватися до змін, що виникають у напружених обставинах професійної діяльності та спортивному середовищі [1,4,6,8,10]. Серед професійно важливих особистісних якостей тренера як ефективного менеджера в умовах спортивної діяльності пріоритетне значення має організованість, яка характеризується узгодженістю між видами діяльності та способами її здійснення й залежить від психологічного стану та властивостей особистості (О. С. Чернишов, 2006; В. І. Жолдак, 2008; С.Д. Резник, 2008). Результати проведених досліджень свідчать лише про епізодичне вивчення питання підвищення організованості для успішності професійної діяльності тренера. Зокрема, дослідження зосереджувалися на розгляді окремих питань – плановості в діяльності, лідерських якостях особистості спортивних менеджерів, залишаючи без належної уваги вольові, комунікативні, організаторські та інші професійно значущі якості.

Мета дослідження полягала у визначенні провідних особистісних детермінант організованості тренера з урахуванням ефективності його управлінської діяльності.

Методи дослідження: загальнонаукові (аналіз, порівняння, узагальнення); педагогічні (спостереження, тестування та експеримент, що передбачав констатувальний етап); соціологічні та психологічні (анкетування); математико-статистичні.

За допомогою психодіагностичних методик визначали рівень розвитку складових детермінант організованості. У дослідженні взяло участь 65 тренерів різної кваліфікації, серед яких були тренери та адміністратори збірних команд України з різних видів спорту.

Результати дослідження та їх обговорення. Визначення особистісних детермінант організованості тренера здійснювалося за допомогою розробленої анкети, що містила перелік 60 особистісних якостей, розподілених на 6 складових - динамічну, емоційну, когнітивну, мотиваційну, продуктивно-комунікативну та регуляторну. Аналіз результатів анкетування дозволив установити рангову значущість складових організованості тренера: регуляторна (1), продуктивно-комунікативна (2), динамічна (3), мотиваційна (4), когнітивна (5) та емоційна (6).

За підсумками проведеного дослідження виявлено, що організованість тренера як спортивного менеджера залежить від якостей особистості, які мають два рівні значущості:

- інваріантне ядро, що формується із сукупності якостей, які необхідні для ефективної діяльності;
- якості особистості, які достатні для ефективної діяльності.

До інваріантного ядра належать якості, що оцінені респондентами в діапазоні $4 \leq \bar{x} \leq 5$ балів, загальною чисельністю 20 якостей, що становить 33,3 % від загальної кількості якостей, запропонованих для оцінювання. Дослідження також передбачало проведення факторного аналізу для зменшення кількості якостей шляхом їх групування, структурування означених показників без втрати вихідної інформації та пошуку прихованих змінних.

У результаті факторного аналізу виділено такі фактори:

I фактор – «вольовий» (координаційна детермінанта управлінської діяльності організованого тренера); внесок цього фактора в загальну дисперсію вибірки становить 23,4 %, сума факторних навантажень – 4,68;

II фактор – «асертивний» (детермінанта управлінської діяльності, при якій поважаються права та гідності оточення); внесок – 9,5 %, сума факторних навантажень – 1,91;

III фактор – «потенціальний» (детермінанта, що забезпечує високий рівень управлінської діяльності впродовж певного проміжку часу); внесок – 9,4 %, сума факторних навантажень – 1,88;

IV фактор – «аналітично-плановий» (детермінанта планового використання часу); внесок – 8,2 %, сума факторних навантажень – 1,63;

V фактор – «комунікативний» (детермінанта налагодження комунікацій у процесі управлінської діяльності); внесок – 6,4 %, сума факторних навантажень – 1,28;

VI фактор – «стабілізаційний» (детермінанта емоційної врівноваженості та внутрішньої стабілізації); внесок – 5,5 %, сума факторного навантаження – 1,10;

VII фактор – «організаторський» (детермінанта виконання завдань управлінської діяльності); внесок – 5,2 %, сума факторного навантаження – 1,04.

В процесі досліджень подальшого розвитку набули характеристики критеріїв ефективності управлінської діяльності тренера як спортивного менеджера. Означені критерії визначалися з використанням цільового та полікритеріального підходів (А. Г. Поршневіч, 2003). Установлено наявність прямо пропорційного зв'язку між ефективністю діяльності та

особистісною організованістю тренера як спортивного менеджера.

Для проведення другого етапу дослідження було залучено 25 тренерів дитячо-юнацьких спортивних шкіл, серед яких виділено 13 ефективних та 12 малоефективних. Ефективними фахівцями вважались такі, яким присвоєно відповідні категорії, а малоефективними – категорії не присвоєно.

За результатами емпіричного дослідження особистісних детермінант організованості ефективних тренерів визначено, що показники розвитку «вольової», «потенціальної», «аналітично-планової» детермінант відповідають високому рівню, «комунікативної» та «організаційної» – вищому за середній, «асертивної» та «стабілізаційної» – середньому.

Слід відзначити, що низький рівень детермінант не був виявлений у жодного ефективного у професійній діяльності тренера, який брав участь у дослідженні. Для професійного відбору, раціоналізації процесу підвищення кваліфікації тренерів, спортивних менеджерів, оптимізації режимів праці та відпочинку і здійснення профорієнтаційної роботи було складено психограму особистісної організованості (рис. 1).

У зв'язку з тим, що параметри виміру особистісних якостей не однакові, при складанні психограми було використано трирівневі шкали (високий, середній, низький рівні) для формування психограми організованого тренера. При використанні трирівневої шкали прояв якостей, здібностей, станів може бути відповідно систематичним (3 бали), несистематичним (2 бали) та епізодичним (1 бал).

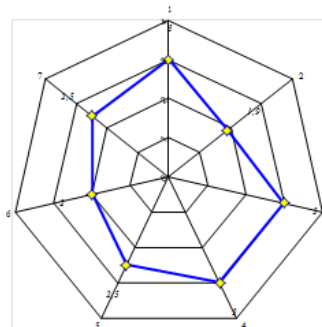

Рис. 1. Психограма особистісної організованості тренера:

1 – «вольова» детермінанта; 2 – «асертивна» детермінанта; 3 – «потенціальна» детермінанта; 4 – «аналітично-планова» детермінанта; 5 – «комунікативна» детермінанта; 6 – «стабілізаційна» детермінанта; 7 – «організаторська» детермінанта

Для визначення індивідуального та комплексного впливу особистісних детермінант організованості тренера на ефективність його діяльності було проведено кореляційний аналіз. Кореляційний аналіз детермінант організованості тренерів проводився з використанням параметричного коефіцієнта кореляції Пірсона (r). У процесі аналізу показників, зведених до кореляційної матриці, встановлено, що найбільші значення достовірного позитивного взаємозв'язку у групі ефективних тренерів були виявлені між «аналітично-плановою» та «стабілізаційною» ($r=0,67$, $p<0,05$), а також «вольовою» детермінантами ($r=0,62$, $p<0,05$). Окрім цього, позитивна достовірна кореляція відзначається між «потенціальною» та «організаторською» детермінантами ($r=0,60$, $p<0,05$). Однакова величина коефіцієнта кореляції ($r=0,57$, $p<0,05$) була виявлена між «асертивною» і «стабілізаційною» та «вольовою» й «організаторською» детермінантами. За результатами емпіричного дослідження детермінант організованості малоефективних тренерів було визначено, що показники розвитку «вольової» та «потенціальної» детермінант відповідають високому рівню, «комунікативної» та «організаційної» – вищому за середній, «аналітично-планової» та «стабілізаційної» – середньому, «асертивної» – низькому. Співвідношення рівня розвитку детермінант організованості в групі ефективних та малоефективних тренерів подано на рис. 2.

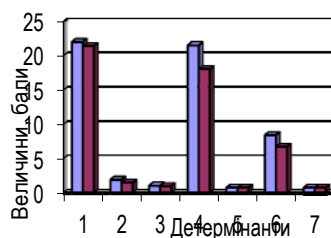

Рис. 2. Співвідношення детермінантами організованості у групах ефективних та малоефективних тренерів:

■ – група ефективних тренерів;

■ – група малоефективних тренерів;

1 – «вольова» детермінанта; 2 – «асертивна» детермінанта; 3 – «потенціальна» детермінанта; 4 – «аналітично-планова» детермінанта; 5 – «комунікативна» детермінанта; 6 – «стабілізаційна» детермінанта; 7 – «організаторська» детермінанта

Провідні особистісні детермінанти організованості тренера як спортивного менеджера були визначені шляхом зіставлення особистісних якостей ефективних та малоефективних тренерів і результатів кореляційного аналізу. Встановлено, що підвищення особистісної організованості у групі малоефективних тренерів відбувається за умови зростання рівня провідних особистісних детермінант («аналітично-планової» та «асертивної»). «Аналітично-планова» детермінанта організованості тренера як спортивного менеджера визначає послідовність дій, терміни їх виконання для досягнення мети та виконання завдань управлінської діяльності; оцінює практичні можливості їх досягнення; полегшує пошук кращих і більш ефективних шляхів досягнення мети; виявляє і встановлює зони потенційних проблем і несподіваних наслідків; забезпечує

основи для оцінювання витрат і розробки календарних планів і ресурсів; налагоджує систему контролю; допомагає визначити необхідні взаємодії і взаємовідносини та подолати страх перед наслідками від можливої помилки, тобто формує впевненість у собі. «Асертивна» детермінанта організованості дозволяє діяти переконливо та порядно, уникати маніпулювання, знаходити спільну мову при спілкуванні, розбиратися в собі та інших, знаходити взаємоприйнятні рішення, відстоювати свої права. Отже, провідні детермінанти особистісної організованості тренера забезпечують такі можливості: формування та досягнення мети й завдань професійної діяльності; виявлення найкращих альтернатив діяльності з врахуванням наявних ресурсів; діяти впевнено та переконливо; налагодити ефективну систему контролю у спортивному колективі; впевнено та виважено діяти в умовах мінливого зовнішнього середовища; адекватно реагувати на ризики, які виникають в процесі управлінської діяльності.

Для оцінювання навичок впевненої поведінки в управлінській діяльності тренерів та визначення проблем, на яких необхідно зосередити увагу, в дослідженні була використана вправа «самоменеджмент». Інші вправи передбачали навички раціонального використання часу на підставі критеріїв важливості справ і їх терміновості. Для формування вміння управляти професійною діяльністю, щоб досягнути певного кінцевого результату за визначені терміни, використано вправу «мережевий графік». Отримані результати порівняння особистісних детермінант організованості тренерів як спортивних менеджерів в основній групі до та після експерименту свідчать про значні зміни у вияві провідних детермінант. Зокрема, середнє значення «аналітично-планової» детермінанти збільшилося на 3,6 бала, що відповідає 11 % та трансформувалося в розряд високого рівня. Середній показник «асертивної» детермінанти також зазнав збільшення на 0,5 бала, що відповідає 15 %, та перейшов у середній рівень. Після проведення корекційних заходів спостерігається незначне збільшення середніх величин «стабілізаційної» (1,0 бала), «вольової» (0,8 бала) детермінант організованості тренерів. Зміни в «комунікативній» та «організаторській» (0,03 бала) детермінантах відображають досить незначні коливання цих параметрів, що характеризують відсутність належних змін у рівні розвитку означених показників. Отже, під впливом корекційних заходів рівень розвитку у групі малоефективних тренерів середніх показників «вольової», «потенційної» та «аналітично-планової» детермінант організованості відповідає високому рівню, «комунікативної» та «організаторської» – вищому за середній, «асертивної» та «потенціальної» – середньому, що є результатом позитивного впливу корекційної програми з удосконалення особистісних детермінант їх особистісної організованості. За результатами дослідження запропоновано програму удосконалення організованості тренера як суб'єкта управлінської діяльності. Відмінними рисами запропонованої програми є спрямованість на провідні особистісні детермінанти організованості та використання інтерактивних засобів з «асертивності» та «тайм менеджменту», що адаптовані до специфіки управлінської діяльності тренера.

ВИСНОВКИ

1. Установлено, що організованість тренера – це узагальнена особистісна якість, яка відображається в постійному прагненні досягнути визначеної мети, зібраності та у високій мотивації і можливості підпорядкувати планову діяльність необхідному режиму. До структури організованості тренера як цілісного системного утворення належать емоційний, динамічний, когнітивний, мотиваційний, продуктивно-комунікативний та регуляторний компоненти, що перебувають у тісній взаємодії.

2. Виявлено особистісні якості в балах, що мають найбільший вплив на організованість тренера, а саме:

- Регуляторна складова: дисциплінованість ($\bar{x}_{po} = 4,57$), обов'язковість ($\bar{x}_{po} = 4,48$), впевненість ($\bar{x}_{pe} = 4,45$), цілеспрямованість ($\bar{x}_{pi} = 4,32$), самокритичність ($\bar{x}_{pc} = 4,27$), ініціативність ($\bar{x}_{pi} = 4,18$), самостійність ($\bar{x}_{psc} = 4,17$);

- продуктивно-комунікативна складова: працелюбність ($\bar{x}_{nkl} = 4,50$), уважність ($\bar{x}_{nky} = 4,27$), вимогливість ($\bar{x}_{nkv} = 4,17$), комунікативність ($\bar{x}_{nkk} = 4,12$), врівноваженість ($\bar{x}_{nkv} = 4,08$), ввічливість ($\bar{x}_{nkv} = 4,05$);

- динамічна складова: працездатність ($\bar{x}_{dn} = 4,67$), далекоглядність ($\bar{x}_{do} = 4,27$), винахідливість ($\bar{x}_{do} = 4,25$), зібраність ($\bar{x}_{dz} = 4,10$), плановість ($\bar{x}_{dnl} = 4,05$);

- мотиваційний компонент: акуратність ($\bar{x}_{ma} = 4,28$);

- когнітивна складова: енергійність ($\bar{x}_{ke} = 4,25$).

Зазначені якості формують інваріантне ядро особистісної організованості тренера.

3. Установлено сім факторів, що є особистісними детермінантами організованості тренера, а саме: «вольова» (внесок у загальну дисперсію вибірки становить 23,4%), «асертивна» (9,5%), «потенціальна» (9,4%), «аналітично-планова» (8,2%), «комунікативна» (6,4%), «стабілізаційна» (5,5%), «організаторська» (5,2%). Діагностика їх складових дає можливість визначати рівень особистісної організованості тренера як суб'єкта управлінської діяльності в умовах сучасного спорту. В організованого тренера розвиток «вольової», «потенційної» та «аналітично-планової» детермінант відповідає високому рівню, «комунікативної» та «організаторської» – вищому за середній рівень, «асертивної» та «стабілізаційної» – середньому рівню. Обґрунтовано комплекс психодіагностичних методик, що забезпечують удосконалення системи оцінювання особистісної організованості тренера, а також його професійної орієнтації та відбору й підвищення кваліфікації.

Визначено, що провідними особистісними детермінантами організованості є «асертивна» та «аналітично-планова», які характеризуються найбільшими відмінностями між ефективними та малоефективними тренерами (відповідно 0,5 і 3,4 бала). У структурі особистісної організованості ефективного тренера встановлено достовірні позитивні зв'язки між «аналітично-плановою» і «стабілізаційною» детермінантами ($r=0,67, p<0,05$); «аналітично-плановою» та «вольовою» детермінантами ($r=0,62, p<0,05$); «стабілізаційною» та «асертивною» детермінантами ($r=0,57, p<0,05$).

Проведене дослідження дає можливість окреслити напрями подальшого розгляду проблеми формування професійно-важливих особистісних якостей тренера для підвищення ефективності вирішення завдань управлінської діяльності

ЛІТЕРАТУРА

1. Дутчак Ю. В. Психологічні передумови прийняття управлінського рішення та його чинники / Ю. В. Дутчак // Теорія

і методика фізичного виховання і спорту. – 2008. – № 3. – С. 51–53.

2. Карамушка Л.М. Технологія роботи організаційних психологів: навч. посіб. / Л.М. Карамушка. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 366 с.

3. Малинин А.Б. Менеджмент діяльності спортивних шкіл: учебное пособие / А.Б. Малинин, В.А. Малинин. – М.: Физическая культура, 2008. – 240 с.

4. Прокопенко Д. Гибкая система развития менеджеров – ключ к эффективности организации [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://yandex.ua.yandsearch/>

5. Психология менеджмента: Учебник / Под ред. проф. Г.С. Никифорова. – СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 2000. – 572 с.

6. Переверзин И. И. Менеджмент спортивной организации: учебное пособие. – 3-е изд., перераб. и доп. / И. И. Переверзин. – М.: Физкультура и спорт, 2006. – 464 с.

7. Martens, R. (1990). Coaches guide to sport psychology. Champaign, IL: Human Kinetics.

8. Smith, R.E., & Johnson, J. (1990). An organizational empowerment approach.

9. Rosenfeld, L. & Wilder, L. (1990). Communication fundamentals: Active listening. Sport Psychology

10. Masakowski E. Strategy Making Under Causal Ambiguity: Conceptual Issues and Empirical Evidence. Organization Science. – 1997. – July-Aug. 4.35.

Гринь О. Р., Смоляр І. І.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ В ПІДВИЩЕННІ МАЙСТЕРНОСТІ СПОРТСМЕНІВ ЄДИНОБОРЦІВ

У дослідженні встановлено взаємозв'язок між розвитком творчих здібностей та рівнем спортивної майстерності спортсменів у видах спортивних єдиноборств. Вдосконалення творчих здібностей спортсменів можна використовувати як резерв для підвищення техніко-тактичної майстерності, росту спортивних результатів і на цій основі вирішувати завдання психологічної підготовки. Визначено, що для висококваліфікованих спортсменів в єдиноборствах характерні такі якості креативності: допитливість – вище середнього рівня ($18 \pm 3,35$ бала); уява – середній рівень ($11,89 \pm 3,14$ бала); складність – середній рівень ($12,78 \pm 4,1$ бала); схильність до ризику – середній і вище середнього рівня ($15,78 \pm 2,72$ бала), оригінальність у використанні нестандартних прийомів і дій у змагальній діяльності.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, креативність, рівень майстерності.

Гринь А.Р., Смоляр І.І. Развитие творческих способностей в повышении мастерства спортсменов единоборцев. В исследовании установлена взаимосвязь между развитием творческих способностей и уровнем спортивного мастерства спортсменов в спортивных единоборствах. Совершенствование творческих способностей спортсменов можно использовать как резерв для повышения технико-тактического мастерства роста спортивных результатов, и на этой основе решать задачи психологической подготовки. Установлено, что для высококвалифицированных спортсменов в единоборствах характерны следующие качества креативности: любознательность – выше среднего уровня ($18 \pm 3,35$ балла); воображение – средний уровень ($11,89 \pm 3,14$ балла); сложность – средний уровень ($12,78 \pm 4,1$ балла); склонность к риску – средний и выше среднего уровня ($15,78 \pm 2,72$ балла).

Ключевые слова: творчество, творческие способности, креативность, уровень мастерства.

Gryn A.R, Smolyar I.I. Developing creative flairs is in the increase of mastery of sportsmen of single combats. In research intercommunication is set between developing creative flairs and level of sport mastery of sportsmen in sport single combats. Perfection of creative capabilities of sportsmen can be used as reserve for the increase of technique-tactic mastery of height of sport results, and on this basis to decide the tasks of psychological preparation. It is set that for highly skilled sportsmen in single combats next qualities of creativity are characteristic: curiosity - higher than middle level ($18 \pm 3,35$ point); imagination is a middle level ($11,89 \pm 3,14$ point); complication is a middle level ($12,78 \pm 4,1$ points); propensity to the risk - middle and higher middle level ($15,78 \pm 2,72$ points).

Key words: work, creative capabilities, creativity, level of mastery.

Постановка проблеми. Сучасний спорт висуває все більше вимог до вдосконалення всіх сторін підготовки спортсменів. У екстремальних умовах спортивної діяльності, коли фізичної, функціональної, технічної і тактичної підготовки приділяється суттєва увага, все більшу роль набувають різні сторони психологічної підготовки спортсменів. Кожен етап спортивного вдосконалення у спортсменів єдиноборців має свої особливості вирішення психологічної підготовки і повинен охоплювати багато аспектів, у тому числі розвиток творчих здібностей, креативності [2,3,**Ошибка! Источник ссылки не найден.**,**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. У багатьох роботах підкреслюється значимість креативних якостей спортсменів як складової частини їх професійної майстерності, обґрунтовуються положення про вплив творчих здібностей на результати спортивної діяльності, вказується на необхідність творчого співробітництва тренерів і спортсменів, розглядається особливість творчості в різних видах спорту [1,5,7,8]. Розробляються моделі з окремих видів спортивної діяльності, де відводиться місце творчості спортсмена, розвитку креативних якостей і встановлена «питома вага» певних компонентів творчих здібностей у різних видах спорту Р. Д. Бабушкін [1], Л. В. Волков [2], А.В. Родіонов [4], В. М. Платонов [3], С. В. Сальникова [5]. В той же час недостатньо вивченим є питання інструментарію - оцінки рівня розвитку творчих здібностей, креативності спортсменів у спортивних єдиноборствах. Залишається не до кінця розкритою проблема формування творчої складової особистості спортсменів, а також роль творчих здібностей спортсмена в оволодінні техніко - тактичною майстерністю.